

ساخت و اعتباریابی مقیاس انتخاب همسر از دیدگاه اسلام

هادی حسینخانی نائینی* / مسعود جان‌بزرگی** / مسعود آذربایجانی***

چکیده

این پژوهش در پی طراحی، ساخت و اعتباریابی پرسش‌نامه «انتخاب همسر از دیدگاه» اسلام به منظور سنجش میزان معیارهای همسرگزینی در میان داوطلبان ازدواج است. بدین منظور، ابتدا با استفاده از منابع معتبر اسلام، معیارهای انتخاب همسر به صورت توصیفی جمع‌آوری و سپس آزمون انتخاب همسر براساس آن ساخته شده است. ابتدا با بررسی آیات قرآن کریم و منابع حدیثی در زمینه خانواده، معیارهای همسرگزینی استخراج و پس از داورى تخصصی، اجرای آزمایشی آزمون و تحلیل نتایج اولیه، و حذف سؤالات دارای بار عاملی کمتر ۳۰ درصد، پرسش‌نامه‌ای با ۶۱ سؤال برای پسران و ۸۳ سؤال برای دختران آماده شد. پرسش‌نامه اصلاح شده در نمونه ۳۳۷ نفری از پسران و ۴۲۴ نفری از دختران طلبه و دانشجوی حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌های اصفهان و قم، که بر اساس نمونه‌گیری سهمیه‌ای انتخاب شده بودند، اجرا گردید. نتایج تحلیل عاملی تجویزی حاکی از آن است که هر دو پرسش‌نامه دارای هشت عامل است. عوامل پرسش‌نامه دختران شامل پای‌بندی مذهبی، تقواگرایی، تجمل‌گرایی، آرامشگری، ناتوانی در مهار خود، خودمحوری، خانواده‌گرایی و ابراز محبت؛ و عوامل پرسش‌نامه پسران شامل پایبندی مذهبی، توجه به ظواهر، خودگرایی، انعطاف‌ناپذیری، ادب، توجه به ظواهر مذهبی، آرامش‌بخشی و استقلال‌طلبی است. ارزیابی پرسش‌نامه انتخاب همسر نشان داد که این پرسش‌نامه دارای عوامل زیربنایی همبسته برای سنجش شاخص‌ها و ویژگی‌های انتخاب همسر بوده و از روایی و اعتبار مطلوب برخوردار است. بنابراین، می‌توان آن را در مشاوره ازدواج مورد استفاده قرار داد.

کلیدواژه‌ها: آزمون پیش از ازدواج، ازدواج، معیارهای انتخاب همسر، همسر، خانواده، مقیاس همسرگزینی

مقدمه

خداوند متعال ازدواج را مایه آرامش زن و مرد قرار داده و بین آنان مودت و رحمت برقرار نموده،^۱ اما تحقق این نتایج را به در نظر داشتن معیارهای صحیح انتخاب همسر منوط کرده است. گرچه تحقیقات متعددی به منظور شناسایی معیارهای همسرگزینی از دیدگاه اسلام صورت گرفته است،^۲ اما نیاز به بررسی جامع‌تر در این زمینه و استناد به تحقیقات تجربی انجام شده در این خصوص همچنان احساس می‌شود. بر این اساس، انجام پژوهشی با هدف بررسی جامع معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه اسلام و مقرون ساختن مطالعات تجربی با آن ضرورت می‌یابد. علاوه بر این، تشخیص آمادگی فرد برای تشکیل خانواده و نیز شناخت دقیق خصوصیات همسر مورد نظر برای یک ازدواج موفق، از نگرانی‌های همیشگی دختران و پسران به شمار آمده است. البته سادگی و محدودیت زندگی اجتماعی در گذشته تا حد زیادی از این دغدغه کاسته بود. در آن زمان، هم آمادگی افراد برای ازدواج با سهولت و سرعت بیشتری صورت می‌گرفت و هم شناخت فرد مقابل به راحتی میسر بود. اما پیچیدگی و گسترش فوق‌العاده جوامع کنونی به توسعه و تعمیق روزافزون این تشویش دامن می‌زند و ایجاد می‌کند که افراد علاقه‌مند به روش‌های نوین، با کمی ساختن خصیصه‌ها، درصد شناخت هرچه دقیق‌تر طرف مقابل برآمده، مقدمه آغاز ازدواجی موفق را فراهم سازند. یکی از مهم‌ترین ابزارهایی که امروزه برای تشخیص و کمی‌سازی ویژگی‌ها به کار می‌رود، پرسش‌نامه‌ها،^۳ مقیاس‌ها^۴ و آزمون‌های روانی در زمینه‌های گوناگون است. پرسش‌نامه مکتوبی است دربردارنده مجموعه‌ای از سؤالات ترکیب شده، همراه با فضاهایی برای پاسخ دادن که غالباً در بررسی‌ها، به عنوان ثبت اطلاعات درباره یک فرد یا گروه به کار می‌رود و از نظر اقتصادی نسبت به مصاحبه‌های شفاهی مناسب‌تر است.^۵

در بعد ساخت پرسش‌نامه در خصوص انتخاب همسر از دیدگاه اسلام، بررسی‌ها منجر به این نتیجه شد که در این زمینه تاکنون تحقیقی صورت نگرفته و یا دست‌کم دست‌رسی به آن میسر نشد. البته در خارج از کشور، چندین پرسش‌نامه ارزیابی پیش از ازدواج^۶ مانند «پرسش‌نامه آمادگی برای ازدواج»^۷، «درک و مطالعه تسهیل ارتباط باز زوجین»^۸، «ارزش‌یابی شخصی و روابط پیش از ازدواج»^۹، «ارزش‌یابی برای ازدواج اسقف کلیولند»^{۱۰}، و «سیاهه نیم‌رخ پیش از ازدواج»^{۱۱} تهیه شده، ولی هیچ‌یک بر اساس مبانی

اسلامی طرأحی نشده است. در داخل کشور نیز پرسش‌نامه‌های متعددی همچون «پرسش‌نامه اولویت‌بخشی ملاک‌های همسرگزینی»^{۱۳}، «پرسش‌نامه پیش از ازدواج قلم صنع»^{۱۴}، «پرسش‌نامه راه‌نمایی و مشاوره قبل از ازدواج»^{۱۵} و «پرسش‌نامه سخن‌آشنایی» ارائه شده، اما آنها نیز دقیقاً بر اساس مبانی اسلامی طرأحی نشده و برخی از آنها از استانداردهای لازم برای یک پرسش‌نامه معتبر نیز برخوردار نیست. البته مشاوران ازدواج در ایران می‌توانند با استفاده از مقیاس‌هایی که هر یک بعدی از ابعاد ازدواج و انتخاب همسر را مطمح نظر قرار داده است، ویژگی‌های گوناگون داوطلب ازدواج را بسنجند. برای نمونه، برخی از آزمون‌ها همچون «آزمون ۱۶ عاملی شخصیت‌کتل»^{۱۶} و «آزمون ۵ عاملی شخصیت» (NEO)، که از هنجاریابی ایرانی نیز برخوردارند،^{۱۷} برای تشخیص ویژگی‌های گوناگون شخصیتی مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ همچنان که برای سنجش صمیمیت، از «مقیاس اندازه‌گیری نگرش‌های صمیمانه»^{۱۸} «مقیاس همدم‌طلبی - دوری‌گزینی» (D-P)^{۱۹} و پرسش‌نامه «همدلی برانگیگان»^{۲۰} می‌توان بهره گرفت. برای تشخیص میزان همبستگی در خانواده، از مقیاس «ارزیابی انطباق‌پذیری و همبستگی خانواده» (III-faces) و مقیاس «خانواده اصلی» (FOS) استفاده می‌شود.^{۲۱} مقیاس گرایش جنسی برای سنجش میزان تمایلات جنسی داوطلب ازدواج مناسب است. به منظور برآورد دین‌داری، می‌توان مقیاس «سنجش دین‌داری»^{۲۲} و آزمون «پای‌بندی مذهبی بر اساس گزاره‌های قرآن و نهج‌البلاغه»^{۲۳} را به کار گرفت. همچنین برای تشخیص درون‌گرایی - برون‌گرایی می‌توان از مقیاس «درون‌گرایی - برون‌گرایی گوکلن»^{۲۴} مدد گرفت.^{۲۵} آزمون خودسنجی، آزمون چندرتبه‌ای و آزمون عملکردی نیز به منظور تنظیم میزان هیجان‌های خود مورد استفاده قرار می‌گیرد.^{۲۶}

با وجود این، مقیاس‌های مزبور به طور مستقیم موضوع انتخاب همسر را مورد توجه قرار نداده و استفاده از آنها تنها در تشخیص ویژگی‌های شخصیتی و احیاناً خانوادگی داوطلبان ازدواج مفید است و سایر معیارهای مهم در انتخاب همسر، همچون معیارهای اقتصادی، خانوادگی و مذهبی در این گونه آزمون‌ها کمتر به چشم می‌خورد. علاوه بر آن، بجز مقیاس سنجش دین‌داری و آزمون پای‌بندی مذهبی، که از هنجار ایرانی برخوردارند، در سایر موارد، این اطمینان وجود ندارد که ابزارها با ارزش‌های ایرانی و اسلامی کاملاً هماهنگ باشد.

با توجه به دو نقص مزبور، تهیه مقیاسی جامع درخصوص انتخاب همسر و آن هم از دیدگاه اسلام، از اهمیت و ضرورت خاصی برخوردار است که پژوهش حاضر درصدد تحقیق آن است.

روش

این پژوهش از حیث هدف آن، که ساخت ابزار انتخاب همسر از دیدگاه اسلام است، در زمره مطالعات کاربردی، و از حیث روش، در طبقه طرح‌های غیرتجربی و از نوع ساخت‌آزمون قرار می‌گیرد. پژوهش‌های ساخت‌آزمون به دنبال ساخت، ارزیابی یا اصلاح مقیاس‌های اندازه‌گیری است^{۲۵} و به موازات مطالعاتی از قبیل همه‌گیرشناسی و نظرسنجی، در طبقه طرح‌های غیرتجربی قرار می‌گیرد. صاحبی^{۲۶} این دسته‌بندی را فراگیرترین و منسجم‌ترین طبقه‌بندی طرح‌های پژوهشی دانسته است. پژوهش حاضر دارای دو بخش نظری و عملی بوده و در مرحله اجرا و جمع‌آوری داده‌ها مراحل گوناگونی را به شرح ذیل پشت سر گذاشته است.

در بخش نظری، موضوع پژوهش تعیین معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه اسلام است. از این‌رو، اطلاعات مورد نیاز در این خصوص، از مطالعه دقیق کل آیات قرآن و منابع روایی مرتبط با انتخاب همسر، از جمله نرم‌افزار جامع الاحادیث نسخه ۲/۵، کتاب «النکاح» و مسائل الشیعه و کتاب تحکیم خانواده که مشتمل بر روایات شیعه و اهل سنت در خصوص ازدواج و خانواده است، جمع‌آوری گردید. در مجموع، پس از حذف موارد تکراری، تعداد ۴۱ آیه و ۱۴۴ روایت مربوط به موضوع انتخاب همسر برگزیده شد. آیات و روایات برگزیده بر اساس موضوع دسته‌بندی شد و در قالب ۶ موضوع اخلاقی و روان‌شناختی (با ۳۳ عنوان جزئی)، دین‌داری و ایمان (با ۱۱ عنوان جزئی)، خانوادگی (با ۶ عنوان جزئی)، جسمی (با ۲۰ عنوان جزئی)، اقتصادی (با ۹ عنوان جزئی) و اجتماعی (با ۳ عنوان جزئی) قرار گرفت. سپس برای هر عنوان جزئی جملاتی (از ۱ تا ۱۰) به صورت جمله خبری با زبان اول شخص تدوین شد. بدین صورت، تعداد ۳۲۵ گویه آماده و برای سنجش روایی به همراه مستندات قرآنی و روایی گویه‌ها، به پنج نفر کارشناس حوزوی و پنج نفر روان‌شناس ارائه شد و نظرات آنها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. بررسی این مرحله، شامل تشخیص میزان مطابقت گویه‌ها با محتوای آیات و احادیث، میزان سازگاری

گویه‌ها با عنوان مقوله و قابلیت یا عدم قابلیت تعمیم مقوله به زن و مرد بود. پس از تجزیه و تحلیل نظرات کارشناسان، گویه‌هایی که دست‌کم مورد توافق پنج نفر نبود، حذف و قوی‌ترین گویه‌ها بر اساس نظرات کارشناسان انتخاب گردید. با توجه به عدم قابلیت تعمیم برخی از مقولات به زن و مرد، در نهایت، دو پرسش‌نامه ۱۳۲ سؤالی (مربوط به دختران) و ۹۷ سؤالی (مربوط به پسران) تدوین شد. پس از بررسی مجدد پرسش‌نامه‌ها توسط ۲ روان‌شناس دارای تحصیلات عالی حوزوی، تعداد سؤالات پرسش‌نامه دختران به ۱۲۲، و پسران به ۹۵ سؤال کاهش یافت. برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به بخش عملی و اثبات ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه، پس از اجرای آزمایشی بر روی ۵۱ نفر از دختران و ۴۰ نفر از پسران و محاسبه ضریب آلفای مقولات، سؤالات ضعیف حذف و دو پرسش‌نامه ۱۰۸ سؤالی ویژه دختران و ۷۱ سؤالی ویژه پسران آماده اجرای نهایی شد. در این تحقیق، جامعه آماری، دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه‌های اصفهان و قم، و طلباب برادر سطح ۱ (سال‌های اول تا ششم - هم‌تراز با مقطع سنی کارشناسی) و سطح ۲ (سال‌های هفتم تا نهم هم‌تراز با مقطع سنی کارشناسی ارشد) و طلباب خواهر سطح ۲ (سال‌های اول تا چهارم - هم‌تراز با مقطع سنی کارشناسی) حوزه‌های علمیه اصفهان و قم است که در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۹۰ در این مراکز علمی به تحصیل اشتغال داشته و مجرد بوده‌اند.

در این دو پرسش‌نامه، تعداد ۵۱ سؤال مشترک برای پسران و دختران، تعداد ۵۷ سؤال ویژه دختران، و ۲۰ سؤال نیز ویژه پسران وجود داشت. در نهایت و پس از آنکه پرسش‌نامه‌ها آماده گردید، در بین طلباب مدارس علمیه «دارالحکمه» و «صاحب‌الزمان علیه‌السلام» (برادران)، و «مجتهد امین» (خواهران) اصفهان و مدارس علمیه «رضویه»، «علوی» (سطح ۲) و «شهید صدوقی» (فاز ۵) (برادران)، و «معصومیه» (خواهران) قم، و دانشجویان دانشگاه‌های اصفهان و قم بر اساس سهمیه تعیین شده و به صورت در دسترس توزیع شد. پس از تکمیل توسط پاسخ‌دهندگان، پرسش‌نامه‌ها جمع‌آوری گردید. تعداد کل پاسخ‌دهندگان دختر ۴۲۴ نفر و تعداد کل پاسخ‌دهندگان پسر ۳۳۷ نفر بود.

در این پژوهش، برای توصیف و دسته‌بندی داده‌ها و تهیه جدول‌ها از روش‌های گوناگون آمار توصیفی استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و پاسخ به سؤالات

پژوهش، از روش «تحلیل عوامل»، «محاسبه ضریب همسانی درونی» (آلفای کرونباخ)، «دو نیمه سازی»، «بازآزمون»، «تحلیل واریانس»، «ضریب همبستگی پیرسون»، و «آزمون t» با کمک نرم افزار (SPSS) استفاده شد. همچنین در این پژوهش، برای آنکه امکان مقایسه نمرات معیارها و عوامل انتخاب همسر بین دختران و پسران فراهم شود، نمرات هر عامل تبدیل به ۱۰۰ شد. به منظور تبدیل نمرات به ۱۰۰ از فرمول ذیل استفاده گردید:

[(حداقل ممکن نمره - حداکثر ممکن نمره) / (حداقل نمره ممکن در معیار - مجموع

نمره واقعی گویه‌ها)] × ۱۰۰ = نمره عامل

یافته‌ها

داده‌های جمعیت‌شناختی نشان می‌دهد که میانگین سن پاسخ‌گویان پسر ۲۳/۲ سال و انحراف معیار ۴/۵۸ است. میانگین سنی پاسخ‌گویان دختر نیز ۲۲/۸ سال و انحراف معیار ۳/۵۳ است.

الف. نتایج تحلیل عاملی آزمون پسران

برای بررسی روایی سازه، ابتدا با داده‌ها و $n=337$ نفر مورد تجزیه و تحلیل اکتشافی قرار گرفت. میزان مناسب بودن یا کفایت گروه نمونه با آزمون «کیسر^{۲۷}، مایر^{۲۸} و الکین^{۲۹} (KMO) بررسی شد و عدد ۰/۷۵۳ به دست آمد. (جدول ۱)

جدول (۱): آزمون محاسبه KMO و کروی بودن Bartlett (پسران)

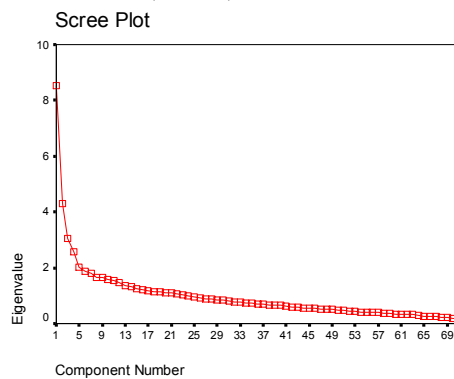
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		۰/۷۵۳	سنجش کفایت نمونه‌گیری «کیسر، مایر و الکین»
Bartlett's Test of Sphericity	Approx/ Chi-Square	۶۹۹۲/۷۵۹	تقریب مجذور K آزمون کروی بودن «بارتلت»
	Df	۲۴۸۵	درجه آزادی
	Sig.	۰/۰۰۰	سطح معناداری

برای اینکه مشخص شود آیا ماتریس همبستگی تفاوت معناداری با همبستگی صفر دارد و بر این اساس، انجام تحلیل عاملی قابل توجیه باشد، از آزمون «کروی بودن بارتلت» با محاسبه مجذور K استفاده شد که با درجه آزادی ۲۴۸۵ در سطح $P < ۰/۰۰۰۱$ معنادار بود. (جدول ۱)

برای تحلیل عاملی داده‌های به دست آمده، ابتدا مفروضه‌های این تحلیل مورد بررسی قرار گرفت و پس از چند بار اجرا و تحلیل نمودار به دست آمده، به طور تجویزی تعداد عواملی که قابل احصا بود، در فرمول تحلیل عاملی قرار گرفت که نتایج آن در پی می‌آید. در شمارش بارهای عامل و با توجه به نمودار «سنگ‌ریزه» (نمودار ۱)، که در تحلیل عاملی به دست می‌آید، مشخص شد که هشت عامل در آزمون پسران قابل بازشناسی است.

عناصری که بار عاملی آنها کمتر از $0/30$ بود از ذکر مقدار بار عاملی در جداول حذف گردید. جدول (۲) گویه‌ها و بار عاملی هر یک از این عوامل را در آزمون پسران نشان می‌دهد. عامل اول بیشترین گویه‌هایی را دارد که بیانگر پای‌بندی به مذهب اسلام است. بنابراین، با عنوان «پای‌بندی مذهبی» نام‌گذاری شد. در عامل دوم، بیشترین گویه‌ها با موضوع توجه به ظواهر مرتبط است. از این‌رو، این عامل «توجه به ظواهر» نامیده شد. گویه‌های عامل سوم عمدتاً در ارتباط با گرایش به خود است. بر این اساس، عنوان «خودگرایی» بر آن نهاده شد. بیشترین گویه‌ها در عامل چهارم به خصیصه انعطاف‌پذیری مربوط است. از این لحاظ، این عامل «انعطاف‌پذیری» نام گرفت. گویه‌های عامل پنجم بالاترین ارتباط را با ادب فرد دارد. بنابراین، عامل پنجم «ادب» نامیده شد. در گویه‌های عامل ششم، نوعی توجه به ظواهر مذهبی به چشم می‌خورد. به همین دلیل، «توجه به ظواهر مذهبی» بر این عامل اطلاق گردید. عامل هفتم نشانگر ویژگی آرامش‌بخشی فرد است. از این‌رو، «آرامش‌بخشی» نامیده شد. و سرانجام، عامل هشتم، که بیشتر گویه‌های آن با خصوصیت استقلال‌طلبی پیوند دارد، «استقلال‌طلبی» نام گرفت. در جدول (۲) همچنین علاوه بر ذکر بار عاملی عامل اصلی، در ستونی دیگر، بار عاملی عامل فرعی نیز ذکر شده است. لازم به ذکر است که بر اساس انجام تحلیل عاملی تجویزی و ضعف بار عملی گویه‌های (کمتر از $0/30$)، گویه‌های شماره ۱۷، ۲۷، ۴۱، ۴۳، ۴۷، ۴۸، ۵۸ و ۷۱ از بین گویه‌های مربوط به معیار خصوصیات اخلاقی و روان‌شناختی، و گویه‌های شماره ۱۲ و ۵۳ از بین گویه‌های مربوط به معیار ویژگی‌های جسمانی حذف گردید و تعداد گویه‌های آزمون پسران در نهایت، به ۶۱ گویه رسید.

نمودار (۱): سنگ‌ریزه برشش‌نامه پسران

جدول (۲): عوامل هشت‌گانه مقیاس انتخاب همسر از دیدگاه اسلام و بار عاملی آنها (پسران)

شماره گویه	عامل اول: پای‌بندی مذهبی	بار عامل اول	بار عوامل دیگر
۴	در حفظ بیت‌المال حساسیت نشان می‌دهم.	/۴۴۲	
۵	یک احساس ترس آمیخته به احترام نسبت به خداوند در خود می‌یابم.	/۴۷۱	
۱۰	در ایام شهادت امام حسین <small>علیه السلام</small> خود را عزادار می‌یابم.	/۵۹۱	
۱۳	حضور خداوند در صحنه‌های زندگی محسوس است.	/۵۱۹	
۱۵	به خدای یگانه اعتقاد دارم و او را می‌پرستم.	/۶۳۱	
۱۶	حق را می‌پسندم، هرچند به ضرر من باشد.	/۵۵۲	
۲۱	برای حاجت‌های مهم در صورت امکان، به زیارت اولیای دین می‌روم و از ارواح آنان مدد می‌جویم.	/۵۲۰	
۲۸	به امام علی <small>علیه السلام</small> عشق می‌ورزم و سخنان او برایم راهنمای زندگی است.	/۵۹۶	
	عامل دوم: توجه به ظواهر	بار عامل دوم	بار عوامل دیگر
۱۱	زیبایی زن برایم از خصوصیات اخلاقی او مهم‌تر است.	/۶۸۵	
۱۴	آنچه برایم مهم است اینکه مایحتاج زندگی را از هر راه ممکن به دست آورم.	/۳۶۱	
۲۳	آرزو دارم با دختری ثروتمند ازدواج کنم.	/۵۹۴	
۳۵	برای رفع مشکلات اقتصادی، ناچار می‌شوم از راه‌های غیرمجاز هم استفاده کنم.	/۳۶۰	سوم /۳۱۹
۳۸	خود را در برابر امیال و خواسته‌هایم ناتوان می‌بینم.	/۳۳۷	چهارم /۳۰۲
۴۶	تناسب اندام دختر از هر چیز، حتی صلاحیت خانوادگی او بیشتر اهمیت دارد.	/۵۷۴	
۵۲	مهم‌ترین ملاک در انتخاب همسر، زیبایی اوست.	/۶۲۵	
۶۳	حتی اگر برخی از اعضای خانواده دختر ناصالح باشند، به خاطر زیبایی‌اش، با او ازدواج می‌کنم.	/۴۸۸	سوم /۴۰۸
	عامل سوم: خودگرایی	بار عامل سوم	بار عوامل دیگر
۳۶	اعضای خانواده‌ام را می‌پسندم.	/۴۱۲	
۵۱	به عقیده من، ازدواج بیشتر یک پیوند قانونی است تا یک پیوند مقدس.	/۴۲۰	دوم /۴۱۰
۵۶	اگر مالی به من سپرده شود، قطعاً آن را به صاحبش بر می‌گردانم.	/۵۳۳	
۵۷	نسبت به حیات پس از مرگ تردید دارم.	/۵۵۳	
۶۲	می‌خواهم ازدواج کنم تا از پدر و مادر یا خانه ناخوشایندم دور شوم.	/۴۸۲	
۶۷	اگر چیزی به عنوان امانت به من سپرده شود و به آن نیاز داشته باشم، از آن استفاده می‌کنم.	/۳۵۵	
۶۸	افرادی که تحت فشار غریزه جنسی قرار گرفته‌اند، حق دارند به هر طریقی نیاز خود را تأمین کنند.	/۴۷۵	دوم /۳۰۶
۶۹	در تقابل لذات دنیا و آخرت، سعادت اخروی را ترجیح می‌دهم.	/۴۱۶	
۷۰	از نظر من مهرورزی، نشان دادن نقطه ضعف است.	/۵۸۹	
	عامل چهارم: انعطاف‌ناپذیری	بار عامل چهارم	بار عوامل دیگر
۲	اگر کسی به من دشنام دهد من هم مقابله به مثل می‌کنم.	/۶۶۸	
۲۲	گاهی مرتکب رفتارهای زشت می‌شوم.	/۴۶۸	
۲۵	گذشت از بدی دیگران برایم سخت است.	-/۵۲۷	
۳۱	درباره رفتارهای مهم دیگران، دچار بدگمانی می‌شوم.	/۴۵۸	هفتم /۳۸۱
۴۰	اگر کسی به من دشنام دهد من هم به او ناسزا می‌گویم.	/۷۳۴	
۴۴	چون گذشتن از خطای دیگران آنان را جسورتر می‌کند، افراد خطاکار را نمی‌بخشم.	/۴۷۹	سوم /۳۲۲

بار عوامل دیگر	بار عامل پنجم	عامل پنجم: ادب	
	۳۵۸-	به راحتی، می‌توانم احساسم را به کسی که دوستش دارم نشان دهم.	۱
	۳۱۴-	به خانواده‌ام وابسته‌ام.	۶
	۴۴۹/	از طرز صحبت غیر مؤدبانه بدم می‌آید.	۷
	۵۲۲/	خصوصیات پدر و مادر همسر آینده‌ام برایم مهم است.	۲۰
اول	۴۱۱-	ادب در کلام را رعایت می‌کنم.	۲۴
	۴۵۰/	از مشاهده رفتارهای ناپسند آزرده می‌شوم.	۳۰
	۴۰۸-	اعتماد کردن به دیگران برایم سخت است.	۳۲
	۳۳۸/	در کارها به خانواده‌ام کمک می‌کنم.	۳۴
	۴۸۷/	از دوستی با کسانی که زبان به بدگویی و ناسزا می‌گشایند، پرهیز می‌کنم.	۳۷
	۳۳۰-	مردی که از زن خود کوچک‌تر باشد در اداره زندگی ناموفق است.	۶۰
بار عوامل دیگر	بار عامل ششم	عامل ششم: توجه به ظواهر مذهبی	
اول	۳۸۲/	خمس مال خود را پرداخت می‌کنم.	۹
دوم	۳۹۹/	گرایش دارم دوستانی از جنس مخالف داشته باشم.	۱۸
اول	۴۹۲/	سعی می‌کنم ظاهر خود را با موازین اسلامی منطبق سازم.	۲۹
اول	۵۵۹/	برایم مهم است که مراسم ازدواجم مذهبی باشد.	۳۳
اول	۴۰۳-	در هنگام گفت‌وگو با دیگران، لبخند می‌زنم.	۳۹
پنجم	۴۰۳/	ویژگی‌های دایی و خاله همسر آینده‌ام برایم مهم است.	۴۲
هشتم	۳۸۶/	توان باووری همسر برایم مهم‌تر از زیبایی اوست.	۵۵
دوم	۴۰۹/	در شرایط امروز، رعایت دقیق پوشش اسلامی برای زنان دشوار است.	۶۱
دوم	۳۴۳/	اشتغال خارج از منزل یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر برای زنان امروزی است.	۶۴
	۳۹۲/	پوشش زن در خارج از منزل باید مطابق خواست شوهر باشد.	۶۵
بار عوامل دیگر	بار عامل هفتم	عامل هفتم: آرامش بخشی	
	۵۹۸/	دیگران کنار من آرامش دارند.	۳
	۳۷۳/	اطرافیانم مرا به عنوان فردی خوش‌بین می‌شناسند.	۸
	۵۸۱/	فردی آرامش‌بخش به شمار می‌آیم.	۱۹
	۵۳۲/	با دیگران خوش‌برخوردم.	۲۶
بار عوامل دیگر	بار عامل هشتم	عامل هشتم: استقلال‌طلبی	
	۴۲۵/	پس از ازدواج، خانواده‌ها باید با هماهنگی قبلی به منزل ما بیایند.	۴۵
	۶۶۴/	وظیفه اصلی زن، شوهرداری است.	۴۹
	۵۷۷/	همسر باید به نحوی رفتار کند که خانواده‌ها دخالتی در زندگی ما نداشته باشند.	۵۰
ششم	۴۸۹/	به عقیده من، کار اصلی زن در خانه است.	۵۴
	۳۲۴/	اگر مهریه دختری که می‌خواهم با او ازدواج کنم زیاد باشد از ازدواج با او منصرف می‌شوم.	۵۹
سوم	۳۳۳-	از اینکه دوست غیر همجنس مراسم ازدواجم را به هم بزنند، نگرانم.	۶۶

نتایج مقایسه همبستگی آزمون - بازآزمون

به منظور برآورد ثبات مقیاس، از روش «آزمون - بازآزمون»^{۳۰} استفاده شد. بدین منظور، پرسش‌نامه‌ای در اختیار ۱۸ نفر از آقایان قرار گرفت و آنان پرسش‌نامه را تکمیل کردند.

سپس با گذشت قریب ۳ تا ۷ روز، مجدداً از آنها آزمون به عمل آمد. جدول (۳) نشانگر ضریب همبستگی آزمون با بازآزمون آقایان است.

جدول (۳): ضریب همبستگی عامل‌های هشت‌گانه در آزمون - بازآزمون پسران

سطح معناداری	ضریب همبستگی	تعداد	نام عامل	
۰	/۸۴۶	۱۸	پای‌بندی مذهبی	جفت اول
۰/۱۵۳	۰/۳۵۱	۱۸	توجه به ظواهر	جفت دوم
۰/۱۰۰۹	۰/۵۹۸	۱۸	خودگرایی	جفت سوم
۰	۰/۸۳۶	۱۸	انعطاف‌ناپذیری	جفت چهارم
۰/۰۲۷	۰/۵۲۱	۱۸	ادب	جفت پنجم
۰	۰/۹۲۷	۱۸	توجه به ظواهر مذهبی	جفت ششم
۰	۰/۸۲۶	۱۸	آرامش‌بخشی	جفت هفتم
۰/۰۲۷	۰/۵۲۰	۱۸	استقلال‌طلبی	جفت هشتم

بر اساس اطلاعات جدول (۳) بیشتر عوامل هشت‌گانه در مرحله آزمون - بازآزمون با یکدیگر همبستگی معناداری دارند. این همبستگی بجز درباره جفت دوم، که مربوط به عامل «توجه به ظواهر» است، در سطح مطلوبی قرار دارد که بیانگر ثبات مطلوب عوامل است.

ب. نتایج تحلیل عاملی آزمون دختران

برای بررسی روایی سازه، ابتدا با داده‌ها و $n=424$ نفر مورد تجزیه و تحلیل اکتشافی قرار گرفت. میزان مناسب بودن یا کفایت گروه نمونه با آزمون «کیسر، مایر و الکین» (KMO) بررسی شد و عدد $0/826$ به دست آمد (جدول ۵).

جدول (۴): آزمون محاسبه KMO و کروی بودن Bartlett (دختران)

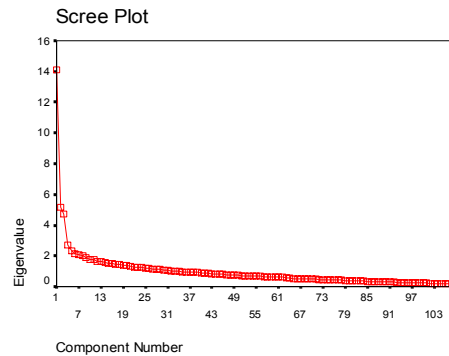
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		۰/۸۲۶	سنجش کفایت نمونه‌گیری «کیسر، مایر و الکین»
Bartlett's Test of Sphericity	Approx Chi-Square	۱۶۰۱۶۶۴۹	تقریب مجذور K آزمون «کروی بودن بارتلت»
	Df	۵۷۷۸	درجه آزادی
	Sig.	۰/۰۰۰	سطح معناداری

برای اینکه مشخص شود آیا ماتریس همبستگی تفاوت معناداری با همبستگی صفر دارد و بر این اساس، انجام تحلیل عاملی قابل توجیه باشد، از آزمون «کروی بودن بارتلت»^{۳۱} با محاسبه مجذور K استفاده شد که با درجه آزادی، 5778 در سطح $P < 0/0001$ معنادار بود. (جدول ۴)

برای تحلیل عاملی داده‌های به دست آمده، ابتدا مفروض‌های این تحلیل مورد بررسی قرار گرفت و پس از چند بار اجرا و تحلیل نمودار به دست آمده، به طور

تجویزی تعداد عواملی که قابل احصا بود، در فرمول تحلیل عاملی قرار گرفت که نتایج آن در پی می‌آید.

نمودار (۲)

در شمارش بارهای عامل و با توجه به نمودار سنگ‌ریزه (نمودار ۲)، که در تحلیل عاملی به دست می‌آید، مشخص شد که هشت عامل در آزمون دختران قابل بازشناسی است. عناصری که بار عاملی آنها کمتر از ۰/۳۰ بود از ذکر مقدار بار عاملی در جداول حذف گردید. جدول (۵) گویه‌ها و بار عاملی هر یک از این عوامل را در آزمون دختران نشان می‌دهد. عامل اول بیشترین گویه‌هایی را دارد که بیانگر پای‌بندی به مذهب اسلام است. بنابراین با عنوان «پای‌بندی مذهبی» نام‌گذاری شد. در عامل دوم، بیشترین گویه‌ها با تقوای الهی مرتبط است. از این‌رو، این عامل «تقواگرایی» نامیده شد. گویه‌های عامل سوم عمدتاً در ارتباط با گرایش به تجملات است. بر این اساس، عنوان «تجمل‌گرایی» بر آن نهاده شد. بیشترین گویه‌ها در عامل چهارم به خصیصه آرامش‌بخشی مربوط است. از این لحاظ، این عامل «آرامش‌بخشی» نام گرفت. گویه‌های عامل پنجم بالاترین ارتباط را با ناتوانی فرد در جهت مهار خود دارد. بنابراین، عامل پنجم «ناتوانی در مهار خود» نامیده شد. در گویه‌های عامل ششم، نوعی خودمحوری به چشم می‌خورد. به همین دلیل، «خودمحوری» بر این عامل اطلاق گردید. عامل هفتم نشانگر علاقه به خانواده است. از این‌رو، «خانواده‌گرایی» نامیده شد. و سرانجام، عامل هشتم، که بیشتر گویه‌های آن با ابراز محبت پیوند دارد، «ابراز محبت» نام گرفت. در جدول (۵) همچنین علاوه بر ذکر بار عاملی عامل اصلی، در ستونی دیگر بار عاملی عامل فرعی نیز ذکر شده است.

لازم به ذکر است که بر اساس انجام تحلیل عاملی تجویزی و ضعف بار عاملی، گویه‌های (کمتر از ۰/۳۰)، گویه‌های شماره ۴۴، ۶۸، ۸۵ و ۹۳ از معیار اولیه دین‌داری و ایمان، گویه‌های شماره ۱، ۱۱، ۳۱، ۳۷، ۴۲، ۵۹، ۶۴، ۷۸، ۸۶ و ۸۹ از معیار اولیه ویژگی‌های اخلاقی و روان‌شناختی، گویه‌های شماره ۴، ۲۴، ۳۸، ۷۰، ۷۷ و ۱۰۵ از معیار صلاحیت خانوادگی، گویه‌های شماره ۸۳، ۸۸ و ۱۰۳ از معیار ویژگی‌های جسمی، و گویه‌های شماره ۲۱ و ۴۳ از معیار خصوصیات اقتصادی حذف گردید و تعداد گویه‌های آزمون دختران در نهایت، به ۸۳ گویه رسید.

جدول (۵): عوامل هشت‌گانه مقیاس انتخاب همسر از دیدگاه اسلام و بار عاملی آنها (دختران)

شماره گویه	عامل اول: پای‌بندی مذهبی	بار عامل اول	بار عوامل دیگر
۵	علاقه‌مندم با یک نفر از جنس مخالف که او را نمی‌شناسم. باب‌گفت‌وگو را بگشایم.	۰/۴۰۳	پنجم / ۳۴۱
۷	در تقابل لذات دنیا و آخرت، سعادت اخروی را ترجیح می‌دهم.	۰/۴۲۲	
۸	برای حاجت‌های مهم، در صورت امکان به زیارت اولیای دین می‌روم و از ارواح آنان مدد می‌جویم.	۰/۳۸۹	دوم / ۳۲۲
۹	در صورتی که مسافر یا مریض نباشم در ماه رمضان روزه می‌گیرم.	۰/۵۶۰	
۱۶	ازدواج با فرد غیر هم‌دین، آرامش خانواده را بر هم خواهد زد.	۰/۴۱۳	
۲۲	دوست دارم با همسر در مراسم مذهبی شرکت کنم.	۰/۷۱۲	
۲۳	اگر کاری انجام دهم که خلاف دستورهای دینی باشد احساس پشیمانی می‌کنم.	۰/۵۶۶	دوم / ۳۳۹
۲۵	سعی می‌کنم با آرایش در جامعه حاضر شوم.	۰/۴۱۶	
۲۷	برایم مهم است که مراسم ازدواجم مذهبی باشد.	۰/۷۲۰	
۲۸	در ایام شهادت امام حسین <small>علیه السلام</small> ، خود را عزادار می‌یابم.	۰/۵۴۲	دوم / ۳۷۳
۳۴	من راه خوش‌بختی و سعادت را فقط در دین می‌جویم.	۰/۷۴۶	
۴۰	به امام علی <small>علیه السلام</small> عشق می‌ورزم و سخنان او برایم راهشمای زندگی است.	۰/۵۱۳	دوم / ۳۰۰
۴۶	در شب‌های قدر ماه رمضان، مصمم هستم بیدار بمانم و با خدای خود خلوت کنم.	۰/۶۱۶	دوم / ۳۱۹
۶۳	از گفت‌وگوی دوستانه با غیر همجنس احساس گناه می‌کنم.	۰/۶۲۸	
۶۶	وظیفه اصلی زن تربیت فرزند و شوهرداری است.	۰/۶۱۷	
۷۳	به عقیده من، کار اصلی زن در خانه است.	۰/۵۳۷	
۷۴	معتقدم که آرایش زن در محیط اجتماع، ارزش او را در بین مردم بالا می‌برد.	۰/۵۰۴	
۸۰	در شرایط امروز، رعایت دقیق پوشش اسلامی برای زنان دشوار است.	۰/۴۵۹	
۹۱	گفت‌وگوی صمیمانه با افراد همجنس و غیر همجنس لازمه معاشرت اجتماعی است.	۰/۵۶۷	
۹۲	برای آنکه آدم خوبی باشیم، لازم نیست مذهبی باشیم.	۰/۶۱۸	
۹۶	امروزه در نگاه کردن، محرم و نامحرم معنا ندارد.	۰/۵۹۶	
۹۸	اشتغال خارج از منزل یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر برای زنان امروزی است.	۰/۴۴۱	
۹۹	ازدواج با کسی را ترجیح می‌دهم که به معنویات اهمیت بدهد.	۰/۵۲۵	ششم / ۳۶۴

۱۰۱	«حیا» صفت ارزشمندی است که به استحکام خانواده می‌انجامد.	۰/۳۵۹	ششم/۳۲۳
۱۰۲	احساس می‌کنم در زندگی چیزهایی مهم‌تر از مذهب هم وجود دارد.	۰/۵۵۷	
۱۰۷	لزومی ندارد همسر مورد انتخاب من حتماً مذهبی باشد.	۰/۶۹۷	
۱۰۸	اگر درآمدی داشته باشم باید خمس مال خود را پرداخت کنم.	۰/۵۸۸	
	عامل دوم: تقوایابی	بار عامل دوم	بار عوامل دیگر
۱۵	یک احساس ترس آمیخته به احترام نسبت به خداوند در خود می‌یابم.	۰/۳۵۱	
۲۶	به سرعت، مطالب را درک می‌کنم.	۰/۳۷۲	
۳۰	ادب در کلام را رعایت می‌کنم.	۰/۳۵۰	
۳۳	از مشاهده رفتارهای ناپسند آورده می‌شوم	۰/۴۳۹	
۴۷	به وعده‌ها و قول‌هایی که می‌دهم پای بندم.	۰/۵۱۴	
۴۸	به خدای یگانه اعتقاد دارم و او را می‌پرستم.	۰/۴۹۱	
۴۹	با دیگران خوش‌برخوردم.	۰/۴۴۱	
۵۰	سعی می‌کنم اسرار زندگی دیگران را فاش نسازم.	۰/۳۸۵	
۵۳	در راه رسیدن به یک هدف باارزش، به رغم مشکلات، به تلاش خود ادامه می‌دهم.	۰/۵۲۲	
۵۴	در حفظ بیت‌المال، حساسیت نشان می‌دهم.	۰/۴۱۴	اول/۳۰۳
۵۵	در برابر احسان و لطف دیگران، سپاس‌گزاری می‌کنم.	۰/۴۹۷	
۵۷	وقتی در انجام واجبات دینی کوتاهی کنم، درصدد جبران آن برمی‌آیم.	۰/۴۳۶	اول/۴۲۲
۶۰	خود را به منزله کسی می‌دانم که دارای دقت عمل است.	۰/۳۵۶	چهارم/۳۴۴
۶۲	نماز را دوست دارم.	۰/۴۶۶	اول/۴۱۲
	عامل سوم: تجمل‌گرایی	بار عامل سوم	بار عوامل دیگر
۳	چشم‌پوشی از مشاهده نامحرم برایم دشوار است.	۰/۳۱۳	
۱۴	رؤیای داشتن لباس‌های شیک و رفتن به سفرهای خارجی را در سر می‌پرورانم.	۰/۵۱۳	اول/۳۸۸
۲۰	از اینکه مهریه‌ام کمتر از مهریه دوستانم باشد، نگرانم	۰/۵۲۶	
۴۱	آرزو مندم که وسایل زندگی من مطابق با مد روز باشد.	۰/۶۱۴	اول/۳۲۴
۶۷	مراسم ازدواج مجلل را بر مراسمی ساده و خودمانی ترجیح می‌دهم.	۰/۵۰۴	
۸۱	دوست دارم زیورآلاتم از سایر دوستان و اقوام کمتر نباشد.	۰/۵۸۶	
۸۴	حاضرم برای تهیه وسایل شیک منزل وام بگیرم.	۰/۴۹۰	
۹۴	از اینکه سطح جهیزیه من پایین‌تر از دوستانم باشد، احساس حقارت خواهم کرد.	۰/۶۱۰	
	عامل چهارم: آرامش‌بخشی	بار عامل چهارم	بار عوامل دیگر
۲	در مواقعی که عصبانی می‌شوم خشم خود را با فریاد زدن نشان می‌دهم.	۰/۵۲۰	
۶	در گرفتاری‌ها و مشکلات، آرامش خود را حفظ می‌کنم.	۰/۵۹۴	
۱۲	از رفتارهای نادرست دیگران ایراد می‌گیرم.	۰/۳۶۸	هشتم/۳۶۱-
۱۹	گذشت از بدی دیگران، برایم سخت است.	۰/۴۲۹	
۳۶	دچار عصبانیت‌های غیر قابل کنترل می‌شوم.	۰/۵۹۴	

	۰/۴۸۴	فردی آرامش بخش به شمار می‌روم.	۳۹
	۰/۴۲۸	دیگران کنار من آرامش دارند.	۴۵
	۰/۳۸۴	اگر کسی به من دشنام دهد ناچار من هم به او ناسزا می‌گویم.	۵۲
بار عوامل دیگر	بار عامل پنجم	عامل پنجم: ناتوانی در مهار خود	
چهارم/۳۳۳	۰/۴۰۹	خود را در برابر امیال و خواسته‌هایم ناتوان می‌بینم.	۱۳
	۰/۵۲۵	گاهی درک مطالب ساده برایم دشوار می‌شود.	۵۱
چهارم/۳۲۱	۰/۳۶۲	از اینکه کسی اشتباهم را به رخ بکشد، برآشفته می‌شوم.	۵۶
	۰/۳۶۵	از ناتوانی در کنترل رفتارهای غیر اخلاقی در زمینه‌های جنسی نگرانم.	۵۸
چهارم/۳۰۸	۰/۴۹۹	گاهی نمی‌توانم از انجام رفتارهای زشت خودداری کنم.	۶۱
	۰/۳۲۹-	برای خراب نشدن روابطم، از جرّ و بحث می‌پرهیزم.	۷۱
	۰/۴۵۳	به افرادی که تحت فشار غریزه جنسی قرار گرفته‌اند حق می‌دهم که به هر طریقی نیاز خود را تأمین کنند.	۷۲
	۰/۴۱۴	گاهی به خاطر مصلحت باید وعده داد، هر چند بدانیم که نمی‌توانیم به آن وفا کنیم.	۷۹
بار عوامل دیگر	بار عامل ششم	عامل ششم: خودمحوری	
	۰/۳۹۷	حضور خداوند در بیشتر صحنه‌های زندگی محسوس است.	۶۵
	۰/۳۲۹	عقیم بودن شوهر چاره‌ای جز طلاق ندارد.	۶۹
سوم/۳۴۰	۰/۴۰۹	مهریه زیاد دختر به استحکام پیوند خانوادگی منجر می‌شود.	۷۵
اول/۳۳۱	۰/۴۴۱	ازدواج بیشتر یک پیوند قانونی است تا یک پیوند مقدّس.	۷۶
	۰/۳۲۸	چون گذشت از خطای دیگران آنان را جسورتر می‌کند، افراد خطاکار را نمی‌بخشم.	۸۲
	۰/۴۳۶	مهرورزی، نشان دادن نقطه ضعف است.	۸۸
	۰/۳۵۶	آنچه برایم مهم است اینکه مایحتاج زندگی را از هر راه ممکن به دست آورم.	۹۵
	۰/۴۰۴	برای رفع مشکلات اقتصادی، گاهی لازم می‌شود از راه‌های غیر مجاز هم استفاده کنم.	۱۰۰
	۰/۳۱۳	اگر چیزی به عنوان امانت به من سپرده شود و به آن نیاز داشته باشم، از آن استفاده می‌کنم.	۱۰۴
بار عوامل دیگر	بار عامل هفتم	عامل هفتم: گرایش به خانواده	
	۰/۵۳۰	خانواده‌ام حریم مرا نگه می‌دارند.	۱۷
	۰/۵۷۷	اعضای خانواده‌ام را می‌پسندم.	۲۹
	۰/۴۷۹-	به خانواده‌ام وابسته‌ام.	۳۵
	۰/۵۱۵	می‌خواهم ازدواج کنم تا از پدر و مادر یا خانه ناخوشایندم دور شوم.	۹۷
بار عوامل دیگر	بار عامل هشتم	عامل هشتم: ابراز محبت	
	۰/۴۹۲	می‌توانم احساسم را به کسی که دوستش دارم نشان دهم.	۱۰
دوم/۳۱۸	۰/۵۰۱	خصوصیات مثبت دیگران را بیان می‌کنم.	۳۲
	۰/۳۳۶	در هنگام گفت‌وگو با دیگران، لیخند می‌زنم.	۱۸
	۰/۵۱۸	سعی می‌کنم محبتم را به دیگران پنهان کنم؛ چون از آن سوء استفاده می‌شود.	۹۰
	۰/۳۷۳-	حتماً باید عیب نزدیکانم را به آنها بگویم.	۱۰۶

نتایج مقایسه همبستگی آزمون - بازآزمون

به منظور برآورد ثبات مقیاس، از روش «آزمون - بازآزمون» استفاده شد. بدین منظور، پرسشنامه‌ای در اختیار ۳۰ نفر از خانم‌ها قرار گرفت و آنان پرسش‌نامه را تکمیل کردند. سپس با گذشت قریب ۳ تا ۷ روز، مجدداً از آنها آزمون به عمل آمد. جدول (۶) نشانگر ضریب همبستگی آزمون با بازآزمون خانم‌هاست.

جدول (۶): ضریب همبستگی عامل‌های هشت‌گانه آزمون و بازآزمون دختران

سطح معناداری	ضریب همبستگی	تعداد	نام عامل	
۰	۰/۹۳۸	۳۰	پای‌بندی مذهبی	جفت اول
۰	۰/۶۹۷	۳۰	تفاوت‌گرایی	جفت دوم
۰	۰/۸۸۳	۳۰	تجمل‌گرایی	جفت سوم
۰	۰/۷۹۴	۳۰	آرامش‌بخشی	جفت چهارم
۰	۰/۸۰۸	۳۰	مهار خود	جفت پنجم
۰	۰/۷۱۴	۳۰	خودمحوری	جفت ششم
۰	۰/۶۳۸	۳۰	گرایش به خانواده	جفت هفتم
۰	۰/۶۲۳	۳۰	ابراز محبت	جفت هشتم

بر اساس اطلاعات جدول (۶)، تمامی عوامل هشت‌گانه در مرحله آزمون و بازآزمون با یکدیگر همبستگی معناداری دارند. این همبستگی در سطح بالایی قرار دارد که بیانگر ثبات بالایی عوامل است.

جدول (۷): آزمون همسانی درونی عوامل پسران (آلفای کرونباخ)

آلفای کرونباخ	تعداد آزمودنی	تعداد گویه	عامل
۰/۷۳۹۴	۳۳۷	۸	پای‌بندی مذهبی
۰/۷۴۰۵	۳۳۷	۸	توجه به ظواهر
۰/۷۱۱۲	۳۳۷	۹	خودگرایی
۰/۳۹۳۲	۳۳۷	۶	انعطاف‌ناپذیری
۰/۰۶۱۵	۳۳۷	۱۰	ادب
۰/۶۳۸۰	۳۳۷	۱۰	توجه به ظواهر مذهبی
۰/۵۷۵۰	۳۳۷	۴	آرامش‌بخشی
۰/۳۵۴۳	۳۳۷	۶	استقلال‌طلبی
۰/۸۴۴۹	۳۳۷	۶۱	کل آزمون

جدول (۸): آزمون همسانی درونی عوامل دختران (آلفای کرونباخ)

عامل	تعداد گویه	تعداد آزمودنی	آلفای کرونباخ
پای‌بندی مذهبی	۲۷	۴۲۴	۰/۹۱۸۵
تقواگرایی	۱۴	۴۲۴	۰/۷۵۱۰
تجمل‌گرایی	۸	۴۲۴	۰/۷۵۳۳
آرامش‌بخشی	۸	۴۲۴	۰/۶۶۶۰
نا توانی در مهار خود	۸	۴۲۴	۰/۵۱۹۹
خودمحوری	۹	۴۲۴	۰/۶۷۹۳
گرایش به خانواده	۴	۴۲۴	۰/۱۵۱۲
ابراز محبت	۵	۴۲۴	۰/۳۵۰۷
کل آزمون	۸۳	۴۲۴	۰/۹۱۸۴

جدول (۹): میزان همبستگی بین عوامل همسرگزینی پسران

رتبه	پای‌بندی مذهبی	توجه به ظاهر	خودگرایی	انعطاف‌ناپذیری	ادب	مذهبی	توجه به ظاهر	آرامش‌بخشی	استقلال طلبی	جمع
پای‌بندی مذهبی	همبستگی پیرسون	۰/۳۰۱	۰/۲۹۵	۰/۳۵۲	۰/۲۸۵	۰/۴۶۵	-۰/۰۰۵	۰/۱۷۴	۰/۵۵۹	
	سطح معناداری	*	*	*	*	*	*	۰/۰۰۱	*	
توجه به ظاهر	همبستگی پیرسون	۰/۳۰۱	۰/۴۳۸	۰/۳۹۵	۰/۴۱۱	۰/۴۳۷	۰/۰۶۲	۰/۳۴۳	۰/۶۶۴	
	سطح معناداری	*	*	*	*	*	۰/۲۵۷	*	*	
خودگرایی	همبستگی پیرسون	۰/۲۹۵	۰/۴۳۸	۰/۴۰۴	۰/۵۵۵	۰/۴۸۳	۰/۰۹۰(*)	۰/۳۸۲	۰/۷۰۹	
	سطح معناداری	*	*	*	*	*	۰/۰۴۶	*	*	
انعطاف‌ناپذیری	همبستگی پیرسون	۰/۳۵۲	۰/۳۹۵	۰/۴۰۴	۰/۵۰۷	۰/۴۵۶	۰/۰۳۲	۰/۴۵۱	۰/۷۲۹	
	سطح معناداری	*	*	*	*	*	۰/۵۶۰	*	*	
ادب	همبستگی پیرسون	۰/۲۸۵	۰/۴۱۱	۰/۵۵۵	۰/۵۰۷	۰/۵۵۲	۰/۱۵۰	۰/۳۸۱	۰/۷۴۸	
	سطح معناداری	*	*	*	*	*	۰/۰۰۶	*	*	
توجه به ظاهر مذهبی	همبستگی پیرسون	۰/۴۶۵	۰/۴۳۷	۰/۴۸۳	۰/۴۵۶	۰/۵۵۲	۱	۰/۴۰۲	۰/۷۴۱	
	سطح معناداری	*	*	*	*	*	۰/۶۲۲	*	*	
آرامش‌بخشی	همبستگی پیرسون	-۰/۰۰۵	۰/۰۶۲	۰/۱۰۹(*)	۰/۰۳۲	۰/۱۵۰	۰/۰۲۷	۰/۱۱۱(*)	۰/۳۰۰	
	سطح معناداری	*	۰/۲۵۷	۰/۰۴۶	۰/۵۶۰	۰/۰۰۶	۰/۶۲۲	۰/۰۴۲	*	
استقلال طلبی	همبستگی پیرسون	۰/۱۷۴	۰/۳۴۳	۰/۳۸۲	۰/۴۵۱	۰/۳۸۱	۰/۴۰۲	۰/۱۱۱(*)	۰/۶۳۶	
	سطح معناداری	*	*	*	*	*	*	۰/۰۴۲	*	
جمع	همبستگی پیرسون	۰/۵۵۹	۰/۶۶۴	۰/۷۰۹	۰/۷۲۹	۰/۷۴۸	۰/۷۴۱	۰/۳۰۰	۰/۶۳۶	
	سطح معناداری	*	*	*	*	*	*	*	*	

جدول (۱۰): میزان همبستگی بین عوامل همسرگزینی دختران

عامل	پای بندی مذهبی	تقو اگرای	تجمل گرای	آرامش بخشی	مهار خود	ناتوانی در	خود محوری	گرایش به خانواده	ابراز محبت	جمع
پای بندی مذهبی	همبستگی پیرسون	۱	**،/۶۵۵	**،/۵۸۷	**،/۵۲۹	**،/۵۴۵	**،/۶۷۱	**،/۵۱۵	**،/۴۸۰	**،/۸۴۳
	سطح معناداری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تقو اگرای	همبستگی پیرسون	۱	**،/۵۱۱	**،/۶۳۰	**،/۵۷۶	**،/۵۴۳	**،/۴۸۴	**،/۴۲۴	**،/۸۰۶	**،/۸۰۶
	سطح معناداری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تجمل گرای	همبستگی پیرسون	**،/۵۸۷	۱	**،/۴۷۹	**،/۴۴۸	**،/۴۵۳	**،/۴۵۳	**،/۲۸۶	**،/۷۲۰	**،/۷۲۰
	سطح معناداری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
آرامش بخشی	همبستگی پیرسون	**،/۵۲۹	**،/۶۳۰	۱	**،/۳۳۶	**،/۴۵۲	**،/۴۵۲	**،/۴۵۲	**،/۲۴۰	**،/۲۴۰
	سطح معناداری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ناتوانی در مهار خود	همبستگی پیرسون	**،/۵۴۵	**،/۵۷۶	**،/۴۴۸	۱	**،/۳۳۶	**،/۴۶۶	**،/۳۰۲	**،/۳۴۳	**،/۶۸۶
	سطح معناداری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
خود محوری	همبستگی پیرسون	**،/۶۷۱	**،/۵۴۳	**،/۴۵۳	**،/۴۵۲	**،/۴۶۶	۱	**،/۴۲۵	**،/۵۰۵	**،/۷۷۱
	سطح معناداری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
گرایش به خانواده	همبستگی پیرسون	**،/۵۱۵	**،/۴۸۴	**،/۴۱۵	**،/۴۵۹	**،/۳۰۲	**،/۴۲۵	۱	**،/۲۱۶	**،/۶۸۴
	سطح معناداری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ابراز محبت	همبستگی پیرسون	**،/۴۸۰	**،/۴۲۴	**،/۲۸۶	**،/۲۴۰	**،/۳۴۳	**،/۵۰۵	**،/۲۱۶	۱	**،/۵۸۴
	سطح معناداری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
جمع	همبستگی پیرسون	**،/۸۴۳	**،/۸۰۶	**،/۷۲۰	**،/۷۱۱	**،/۶۸۶	**،/۷۷۱	**،/۶۸۴	**،/۵۸۴	۱
	سطح معناداری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

نتیجه گیری

برای تهیه گزاره های این مقیاس، با مطالعه دقیق آیات قرآن و احادیث کتاب های وسائل الشیعه و تحکیم خانواده، تعداد ۴۱ آیه و ۱۴۴ حدیث استخراج و در شش دسته معیارهای دین داری و ایمان، اخلاقی و روان شناختی، خانوادگی، جسمی، اقتصادی، و اجتماعی

طبقه‌بندی گردید. پس از تهیه گزاره‌ها، به منظور بررسی روایی محتوا، داوری تخصصی انجام شد و پس از انجام آزمایش، دو پرسشنامه ۱۰۸ سؤالی برای دختران، ۷۱ سؤالی برای پسران به دست آمد. در این مرحله، سؤالات معیار ویژگی‌های اجتماعی حذف گردید و ۵ معیار نخست باقی ماند. پس از انجام نهایی آزمون بر روی ۴۲۴ نفر از دختران و ۳۳۷ نفر از پسران، آزمون‌ها اعتباریابی شد و مشخص گردید که آزمون دختران از آلفای کلی ۰/۹۱۰۴ و آزمون پسران از آلفای کلی ۰/۸۴۶۰ برخوردار است. نمره «گاتمن» در آزمون پسران ۰/۸۰۲۱ بود. همچنین با دو نیمه‌سازی آزمون مشخص گردید که نیمه اول با ۳۶ سؤال دارای آلفای ۰/۷۷۴۶ و نیمه دوم با ۳۵ سؤال دارای آلفای ۰/۷۶۴۷ است. ثبات آزمون نیز با انجام بازآزمون مورد تأیید قرار گرفت. پس از انجام تحلیل عاملی، مشخص گردید که ۸ عامل در هر دو پرسش‌نامه، قابل شناسایی است.

عوامل هشت‌گانه دختران

در پرسش‌نامه دختران، عوامل «پای‌بندی مذهبی»، «تقواگرایی»، «تجمل‌گرایی»، «آرامش‌بخشی»، «ناتوانی در مهار خود»، «خودمحوری»، «خانواده‌گرایی» و «ابراز محبت» شناسایی و نام‌گذاری شد.

در عامل «پای‌بندی مذهبی»، فرد دین را محور زندگی خود قرار داده، به سعادت اخروی بیش از رفاه دنیوی اهمیت می‌دهد، در انجام وظایف دینی‌اش تلاش می‌کند و در صورت کوتاهی در این زمینه، پشیمان شده، توبه می‌کند، محبت اولیای الهی را در دل دارد و به رهنمودهای آنان عمل می‌کند، و به ازدواج و انتخاب همسر، نگاهی دینی دارد. این عامل با معیار اولیه دین‌داری و ایمان پیوندی وثیق دارد، به گونه‌ای که ۷۰٪ گویه‌های آن معیار را در خود جمع کرده است. تأثیر این عامل در تقویت بنیان خانواده مورد تأیید پژوهش‌های متعددی واقع شده است. تحقیقات لامبرت و دولاهایت^{۳۲}، ماهونی و همکاران^{۳۳}، و شرکت «والیسون»^{۳۴} نشان می‌دهد که جنبه‌های گوناگون دین با رضایت‌مندی زناشویی، سازگاری، تعهد، نرخ پایین طلاق، خطر کمتر ستیزه‌جویی، و باروری بیشتر همبستگی مثبت دارد.^{۳۵} ویتز و همکاران نیز با فراتحلیل ۵۶ مطالعه انجام شده درباره مذهب و احساس خشنودی، بیان کردند که خشنودی زناشویی تحت تأثیر مذهب قرار دارد.^{۳۶} مذهب و پای‌بندی به آن می‌تواند میزان طلاق را در افراد مذهبی تا حد نصف کاهش دهد.^{۳۷}

در عامل «تقواگرایی»، فرد با احساس ترس آمیخته به احترام نسبت به خداوند، از زشتی‌ها دوری کرده، در حفاظت از ارزش‌های معنوی جدیت می‌کند. این عامل بیشترین میزان (۱۸.۳۶٪) گویه‌های معیار اولیه اخلاقی و روان‌شناختی را پوشش می‌دهد. پژوهش‌ها تأثیر این عامل را در دوری از رفتارهای ناشایست و در نتیجه، کاهش تعارضات خانوادگی تأیید کرده‌اند؛ مانند نتیجه تحقیق مارش و دالاس که حاکی از اثر بالقوه اعتقادات و باورهای مذهبی بر کنترل خشم و وقایع استرس‌زای زندگی و تعارضات خانوادگی است.^{۳۸}

عامل «تجمل‌گرایی» نشان‌دهنده دغدغه فرد در خصوص مهریه بالا، مراسم مجلل ازدواج، جهیزیه چشمگیر و وسایل تشریفاتی زندگی است. این عامل ۴۰٪ از سؤالات معیار اولیه خصوصیات اقتصادی را دربرمی‌گیرد. ارکل در خصوص مشکلات ازدواج با چنین زنانی می‌گوید: باید از ازدواج با زنی که به طور افراطی هزینه می‌کند، پرهیز کرد؛ چون ممکن است به یک کانون کشمکش در ازدواج تبدیل شود. علاوه بر آن، این امر حاکی از روحی مادی‌گراست و شخص ابله، که او را برای ازدواج انتخاب می‌کند، احتمالاً به خاطر امر غیر ضرور زندگی، متحمل بدهی بسیار گردد.^{۳۹}

عامل «آرامش‌بخشی» ناظر به آرامش فرد در گرفتاری‌ها، مشکلات و هنگام بروز خشم، گذشت از بدی‌های دیگران و آرامش‌بخشی به آنهاست. این عامل ۱۶.۳۲٪ از گویه‌های معیار اولیه اخلاقی و روان‌شناختی را شامل می‌شود. در تأیید نقش این عامل در استحکام خانواده، مطالعه طولی کاسپی^{۴۰}، الدر^{۴۱} و بیم^{۴۲} نشان داد که تقریباً ۲۵٪ از زنانی که سابقه بداخلاقی داشتند، تا میان‌سالی از همسر خود جدا شده بودند.^{۴۳} علاوه بر این، همسران زنان بداخلاقی که آنها را طلاق نداده بودند، رضایت کمتری از زناشویی خود داشتند و بیش از سایرین ارتباط‌های زناشویی خود را مسئله‌دار گزارش کرده بودند.^{۴۴}

در عامل «ناتوانی در مهار خود»، فرد از توانایی لازم در برابر امیال، به ویژه در زمینه‌های جنسی، برخوردار نیست، انتقادناپذیر است و در برابر انتقاد واکنش نشان می‌دهد. این عامل نیز ۱۶.۳۲٪ از گویه‌های معیار اولیه اخلاقی و روان‌شناختی را شامل می‌شود. این عامل نقشی چشمگیر در بروز چالش‌های خانوادگی دارد. تحقیق کان و لندن نشان داد زنانی که پیش از ازدواج از نظر جنسی فعال بوده‌اند، نسبت به تازه‌عروسان دوشیزه، با میزان بسیار بالای شکست زناشویی مواجه شدند.^{۴۵}

بر اساس عامل «خودمحوری»، هدف فرد کسب درآمد بدون توجه به مشروعیت منشأ آن است. چنین فردی مهرورزی را نشان دادن نقطه ضعف دانسته، خطای دیگران را مورد اغماض قرار نمی‌دهد و قداستی برای ازدواج قایل نیست. در این عامل نیز ۴۰٪ از گویه‌های مربوط به معیار اولیه خصوصیات اقتصادی جمع شده است. تأثیر عامل مذکور بر کاهش رضایتمندی زناشویی در پژوهش‌ها تأیید شده است.

در عامل «خانواده‌گرایی»، خانواده فرد برای او حریم قایل می‌شوند و از این نظر، نزد او محبوبیت دارند. در این حال، فرد، خود را وابسته به آنان نمی‌داند. این عامل تمامی گویه‌های مربوط به معیار اولیه صلاحیت خانوادگی را دربر دارد. تحقیق توماس نشانگر اهمیت حریم قایل شدن خانواده برای فرزند و عدم دخالت آنان در زندگی مشترک اوست.^{۴۶}

در عامل «ابراز محبت»، فرد قادر به بیان محبت به کسانی است که دوستشان دارد. گفت‌وگوی او با دیگران همراه با تبسم است و به جای عیب‌جویی از دیگران، خصوصیات مثبت آنان را بیان می‌کند. این عامل تأثیر چشم‌گیری در کارآمدی خانواده دارد. فیگلی^{۴۷} بیان ناآشکار یا غیرصریح محبت و تعهد به همسر را جزو یازده ویژگی مهم «خانواده ناکارآمد» توصیف کرده است. لوین و هنسی نیز نقش ابراز محبت به همسر و خون‌گرم بودن را در ازدواج‌های موفق مورد تأکید قرار داده‌اند.^{۴۸} همچنین در مطالعه و تحقیقی که دکتر ترمان و همکارانش در زندگی ۱۵۰۰ زن و شوهر به عمل آورده‌اند، کشف کرده‌اند که مردها پس از نقنق و بداخلاقی زن، اظهار عشق و محبت نکردن وی را خطرناک و جانگداز می‌دانند.^{۴۹}

عوامل هشت‌گانه پسران

در پرسش‌نامه پسران نیز ۸ عامل «پای‌بندی مذهبی»، «توجه به ظواهر»، «خودگرایی»، «انعطاف‌ناپذیری»، «ادب»، «توجه به ظواهر مذهبی»، «آرامش‌بخشی» و «استقلال طلبی» شناسایی شد.

در عامل «پای‌بندی مذهبی»، فرد به خداوند اعتقاد دارد، حضور او را در زندگی احساس می‌کند و خوف آمیخته به احترام او را در دل دارد. او همچنین به اولیای الهی عشق می‌ورزد، آنان را راهنمای خود می‌داند و برای تأمین نیازهای خود، از آنان مدد می‌جوید. بیش از ۵۵٪ گزاره‌های مربوط به معیار اولیه دین‌داری و ایمان در این عامل قابل مشاهده است.

عامل «توجه به ظواهر»، ناظر به دغدغه فوق‌العاده فرد نسبت به امور ظاهری، از جمله زیبایی و تناسب اندام همسر و نیز نسبت به امور مادی است، به گونه‌ای که در تأمین نیازهای خود، محدودیتی نمی‌شناسد و آرزو دارد با دختری ثروتمند ازدواج کند. این عامل بیش از ۶۶٪ گویه‌های معیار اولیه جسمی و ۳۷٪ گویه‌های معیار اولیه اقتصادی را دربر دارد. هرچند در آغاز زندگی مشترک این عامل در انتخاب همسر ایفای نقش می‌کند، اما پژوهش لی و کنریک نشان می‌دهد که توجه به ظواهر همسر در مقطع کوتاه‌مدت، ضروری انگاشته شده است.^{۵۰}

در عامل «خودگرایی»، توجه فرد بیشتر معطوف به خود است. بنابراین، چون مهرورزی را نشانه ضعف خود می‌داند، از آن اجتناب می‌کند، با ازدواج کردن می‌خواهد از خانواده خود دور شود، و تأمین نیاز جنسی را از هر طریق روا می‌داند. تأثیرات بی‌بند و باری جنسی در تزلزل نظام خانواده در پژوهش‌های متعدد به اثبات رسیده است؛ همچنان که تحقیقات دماریس و مک‌دونالد،^{۵۱} اسماک،^{۵۲} کان و لندن،^{۵۳} هال،^{۵۴} و تیچ‌من^{۵۵} نشان می‌دهد افزایش نرخ طلاق، کاهش نرخ ازدواج، و افزایش فرزندان نامشروع، که تا اندازه‌ای پیامد روابط پیش از ازدواج است، می‌تواند نهاد ازدواج و خانواده را با چالش‌هایی بنیادی مواجه سازد.^{۵۶}

در عامل «انعطاف‌ناپذیری»، رفتارها و صفاتی همچون بدگمانی، دشنام دادن در مقابل دشنام، و عدم بخشش خطاها و بدی‌های دیگران به چشم می‌خورد. در این عامل، ۱۹/۳۵٪ از گویه‌های معیار اخلاقی و روان‌شناختی جمع شده است. پژوهش کیاروچی و همکاران نشان می‌دهد که زوج‌های شاد در محدود کردن و قطع کردن پیامدهای تعامل‌های منفی مخرب نسبت به زوج‌های ناشاد مهارت و تیجّر دارند. به عنوان مثال، به نظر می‌رسد که آنها به بیان خشم همسر خود با ابراز توجه، پاسخ همدلانه و یا حالتی خنثا پاسخ می‌دهند تا اینکه قصد تلافی خشم آنها را داشته باشند.^{۵۷}

در عامل «ادب»، به دلیل آراسته بودن فرد به صفت ادب، وی از مشاهده رفتارهای ناپسند و شنیدن مطالب غیر مؤدبانه آزرده می‌شود و از دوستی با افراد دارای این‌گونه رفتارها اجتناب می‌کند. در این عامل نیز ۱۹/۳۵٪ از گویه‌های معیار اخلاقی و روان‌شناختی جمع شده است.

عامل «توجه به ظواهر مذهبی» ناظر به اهتمام فرد نسبت به ظواهر مذهبی، همچون پوشش اسلامی خود و همسر، برگزاری مراسم ازدواج مذهبی، و پرداخت خمس مال است. این عامل نیز دربر دارنده ۱۹/۳۵٪ از گویه‌های معیار اخلاقی و روان‌شناختی است. پژوهش‌هایی که در تأیید نقش عامل پای‌بندی مذهبی در استحکام خانواده ارائه شد، تاثیر این عامل را نیز تأیید می‌کند.

در عامل «آرامش‌بخشی»، فرد از آرامش درونی برخوردار بوده، با خوش‌بینی و خوش‌برخوردی با دیگران، آرامش را به آنان نیز منتقل می‌کند. پژوهش لایر و لایر نیز نشان می‌دهد که در ازدواج‌های موفق، مهم‌ترین عامل، داشتن دیدی مثبت به همسر است.^{۵۸}

در عامل «استقلال‌طلبی»، استقلال‌خواهی و اقتدار مرد قابل مشاهده است. چنین فردی زمینه را برای دخالت خانواده‌ها در زندگی مشترک فراهم نمی‌کند، وظیفه اصلی زن را خانه‌داری می‌داند و از ازدواج با دختری با مهریه زیاد سر باز می‌زند. پژوهش کلدی و شعبانی^{۵۹} و نیز سپهریان^{۶۰} بر تأثیر استقلال‌طلبی مرد در استحکام خانواده صحه می‌گذارد.

در پایان این مبحث، باید خاطر نشان ساخت که پنج معیار اولیه انتخاب همسر، که با مطالعه نقلی آیات قرآن و احادیث به دست آمد، با هشت عامل به دست آمده از طریق تحلیل عاملی پرسش‌نامه دختران و پسران پیوند دارد. در پرسش‌نامه دختران، معیار دین‌داری و ایمان با عامل «پای‌بندی مذهبی» و «تقواگرایی»؛ معیار خصوصیات اخلاقی و روان‌شناختی با عوامل «پای‌بندی مذهبی»، «تقواگرایی»، «آرامش‌بخشی» و «ناتوانی در مهار خود»؛ معیار صلاحیت خانوادگی با عامل «گرایش به خانواده»؛ و معیار خصوصیات اقتصادی با عوامل «تجمل‌گرایی» و «خودمحوری» مرتبط است. در این پرسش‌نامه بجز یک مورد، بقیه گویه‌های معیار جسمی به دلیل بار عاملی کمتر از ۰/۳۰ حذف گردید. در پرسش‌نامه پسران نیز معیار دین‌داری و ایمان با عوامل «پای‌بندی مذهبی» و «خودگرایی»؛ معیار خصوصیات اخلاقی و روان‌شناختی با عوامل «انعطاف‌پذیری»، «ادب»، «توجه به ظواهر مذهبی» و «آرامش‌بخشی»؛ معیار صلاحیت خانوادگی با عامل «ادب»؛ معیار خصوصیات جسمانی با عامل «توجه به ظواهر»؛ و معیار خصوصیات اقتصادی نیز با عامل «توجه به ظواهر» مرتبط است.

پی‌نوشت‌ها

۱. روم: ۲۱
۲. مانند: الحر العاملی، ج ۲۰، ص ۲۷-۴۲؛ سالاری فر، ۱۳۸۵، ص ۳۰-۴۲؛ فقیهی، ۱۳۸۸، ص ۲۳۶-۲۵۲؛ محمدی ری شهری، ۱۳۸۷، ص ۸۱-۱۰۲.
3. Questionnaires.
4. Scales.
5. Tests.
6. Terry Page, G., J. B. Thomas., with A. R. Marshall, *International Dictionary of Education*, P 281.
7. premarital assessment questionnaire.
8. The PREparation for Marriage (PREP-M) Questionnaire.
9. Facilitating Open Couple Communication, Understanding and Study.
10. PREmarital Personal and Relationship Evaluation.
11. Cleveland Diocese Evaluation for Marriage (CDEM).
12. Premarital Inventory Profile (PMIP).
13. Preference Criteria of Spouse Selection Inventory (PCCSI).
14. Cattel R.B.
۱۵. دلاور، علی و دیگران، بررسی ساختار عاملی پرسش‌نامه شخصیت ۱۶ عاملی کتل (PF—E ۱۶) در شهر اهواز، در: خلاصه مقالات نخستین کنگره انجمن روان‌شناسی ایران، ص ۱۴۶؛ رک: گروسی فرشی، میرتقی، هنجار یابی آزمون جدید شخصیتی نتو (NEO) و بررسی تحلیلی ویژگی‌ها و ساختار عاملی آن در بین دانشگاه‌های ایران، پایان‌نامه دکترا، دانشگاه تربیت مدرس تهران، ۱۳۷۷.
۱۶. حمزه گنجی، ارزشیابی شخصیت، ص ۹۳.
۱۷. باقر ثنائی، مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج، ص ۸۸.
18. Brannigan.
۱۹. باقر ثنائی، همان، ص ۲۹، ۷۱.
۲۰. مسعود آذربایجانی، تهیه و ساخت آزمون جهت‌گیری مذهبی با تکیه بر اسلام، ص ۱۶۱.
۲۱. همان، ص ۹۲.
22. Gauquelin M.
۲۳. حمزه گنجی، همان، ص ۱۲۷.
۲۴. رک: تراویس برادبری و جین گریوز، هوش هیجانی (مهارت‌ها و آزمون‌ها)، ترجمه مهدی گنجی و حمزه گنجی.
۲۵. علی صاحبی، روش تحقیق در روان‌شناسی بالینی، ص ۱۹۶.
۲۶. همان، ص ۱۴۵.
27. Keiser H.F.
28. Meyer.
29. Olkin I.
30. test-retest method.
31. Bartlett P.
32. C.F. Goodman, Michael. A. & David, C. Dollahite, "How Religious Couples Perceive the Influence of God in Their Marriage", *Review of Religious Research*, No 2, P141.
33. Ibid.
34. Ibid.
35. Ibid.

۳۶. ر.ک: مجتبی حیدری، دینداری و رضامندی خانوادگی.
۳۷. مجتبی حیدری، همان، ص ۳۵.
۳۸. خدابخش احمدی و دیگران، بررسی رابطه تقیدات مذهبی و سازگاری زناشویی، تقویت نظام خانواده و آسیب‌شناسی آن، ص ۲۷۲.
39. Erkel, Darril. M., *Qualities To Look for – Or Avoid – In A Potential Mate*.
40. Caspi A.
41. Elder G.H; Bem D.J.
- 42.
۴۳. ر.ک: جعفر جدیری، بررسی رابطه رضامندی زناشویی (بر اساس معیارهای دینی) با ثبات هیجانی.
۴۴. جعفر جدیری، همان، ص ۱۳۰.
45. Kahn, Joan. R., & Kathryn. A. London, "Premarital Sex and the Risk of Divorce", *Journal of Marriage and the Family*. No 53, P 845.
۴۶. اصغر آقایی و علی قاسمی، «مقایسه میزان سازگاری روانشناختی در مراجعین به مرکز پیشگیری از طلاق بهزیستی استان اصفهان و زوج‌های عادی»، دانش و پژوهش، ش ۱۰، ص ۳۵.
۴۷. ر.ک: اصغر آقایی و علی قاسمی، همان.
۴۸. اصغر آقایی و علی قاسمی، همان، ص ۳۵.
۴۹. دوروتی کارنگی، آیین همسرداری، ترجمه مهستی شهلایی، ص ۲۸۰.
50. Shoemake, Elizabeth. G, "Human Mate Selection Theory: An Integrated Evolutionary and Social Approach", *Journal of Scientific Psychology*, P 39.
۵۱. ر.ک: مجید موحد و محمدتقی عباسی شوازی، «بررسی رابطه ی جامعه‌پذیری و نگرش دختران به ارزش‌های سنتی و مدرن در زمینه ی روابط بین شخصی دو جنس پیش از ازدواج»، مطالعات زنان، ش ۱۰.
۵۲. همان.
- 53 Kahn, Joan. R., & Kathryn. A. London, Op.Cit.
۵۴. ر.ک: مجید موحد و محمدتقی عباسی شوازی، همان.
۵۵. همان.
۵۶. مجید موحد و محمدتقی عباسی شوازی، همان، ص ۶۹.
۵۷. جعفر جدیری، همان، ص ۱۳۱.
۵۸. ر.ک: جواد صالحی فدردی، «رضامندی زناشویی: گزارشی از تدوین و هنجاریابی پرسش‌نامه رضایت زناشویی بر روی نمونه‌ای از دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد»، تازه‌های روان‌درمانی (هیپنوتیزم)، ش ۱۳ و ۱۴، ص ۹۹.
۵۹. علیرضا کلدی و عین‌اله شعبانی، «بررسی برخی عوامل اجتماعی مؤثر بر تقاضای طلاق در بین زوجین متقاضی طلاق شهر تبریز طی سال‌های ۱۳۷۹-۸۰»، جمعیت، ش ۴۷ و ۴۸، ص ۱۳۲.
۶۰. فیروزه سپهریان، «بررسی مقدماتی عوامل مؤثر بر طلاق و راه‌های پیش‌گیری از آن»، اصول بهداشت روانی، ش ۵ و ۶، ص ۲۰.

منابع

- احمدی، خدابخش و دیگران، *بررسی رابطه تقیدات مذهبی و سازگاری زناشویی، تقویت نظام خانواده و آسیب‌شناسی آن*، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۶.
- آذربایجانی، مسعود، *تهیه و ساخت آزمون جهت‌گیری مذهبی با تکیه بر اسلام*، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۷.
- آقایی، اصغر و علی قاسمی، «مقایسه میزان سازگاری روانشناختی در مراجعین به مرکز پیشگیری از طلاق بهزیستی استان اصفهان و زوج‌های عادی»، *دانش و پژوهش*، ش ۱۰، ۱۳۸۰، ص ۲۵-۴۰.
- برادبری، تراویس و جین گریوز، *هوش هیجانی (مهارت‌ها و آزمون‌ها)*، ترجمه مهدی گنجی و حمزه گنجی، تهران، ساوالان، ۱۳۸۶.
- ثناپی، باقر، *مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج*، تهران، بعثت، ۱۳۷۹.
- جان بزرگی، مسعود، «ساخت و اعتباریابی آزمون پایبندی مذهبی بر اساس گزاره‌های قرآن و نهج البلاغه»، *مطالعات اسلام و روانشناسی*، ش ۵، ۱۳۸۸، ص ۷۹-۱۰۵.
- جدیری، جعفر، *بررسی رابطه رضامندی زناشویی (بر اساس معیارهای دینی) با ثبات هیجانی*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۷.
- حیدری، مجتبی، *دینداری و رضامندی خانوادگی*، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۵.
- دلاور، علی و دیگران، *بررسی ساختار عاملی پرسش‌نامه شخصیت ۱۶ عاملی کتل (فرم E-16 PF)* در شهر اهواز، در: خلاصه مقالات نخستین کنگره انجمن روان‌شناسی ایران، تهران، انجمن روان‌شناسی ایران، ۱۳۷۶.
- سپهریان، فیروزه، «بررسی مقدماتی عوامل مؤثر بر طلاق و راه‌های پیش‌گیری از آن»، *اصول بهداشت روانی*، ش ۵ و ۶، ۱۳۷۹، ص ۱۷-۲۴.
- صاحبی، علی، *روش تحقیق در روان‌شناسی بالینی*، تهران، سمت، ۱۳۸۲.
- صالحی فدردی، جواد، «رضامندی زناشویی: گزارشی از تدوین و هنجاریابی پرسش‌نامه رضایت زناشویی بر روی نمونه‌ای از دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد»، *تازه‌های روان‌درمانی (هیپنوتیزم)*، ش ۱۳ و ۱۴، ۱۳۷۸، ص ۸۴-۱۰۸.
- کارنگی، دوروتی، *آیین همسرداری*، ترجمه مهستی شهلایی، تهران، نقش و نگار، ۱۳۸۳.
- کلدی، علیرضا و عین‌اله شعبانی، «بررسی برخی عوامل اجتماعی مؤثر بر تقاضای طلاق در بین زوجین متقاضی طلاق شهر تبریز طی سال‌های ۱۳۷۹-۸۰»، *جمعیت*، ش ۷ و ۸، ۱۳۸۳، ص ۱۱۹-۱۳۷.
- گروسی فرشی، میرتقی، *هنجار یابی آزمون جدید شخصیتی نئو (NEO) و بررسی تحلیلی ویژگی‌ها و ساختار عاملی آن در بین دانشگاه‌های ایران*، پایان‌نامه دکترا، دانشگاه تربیت مدرس تهران، ۱۳۷۷.
- گنجی، حمزه، *ارزشیابی شخصیت*، تهران، ساوالان، ۱۳۸۰.
- موحد، مجید و محمدتقی عباسی شوازی، «بررسی رابطه‌ی جامعه‌پذیری و نگرش دختران به ارزش‌های سنتی و

مدرن در زمینه روابط بین شخصی دو جنس پیش از ازدواج»، *مطالعات زنان*، ش ۱۰، ۱۳۸۵، ص ۶۷-۱۰۰.

Erkel, Darril. M., *Qualities To Look for – Or Avoid – In A Potential Mate*.

Goodman, Michael. A. & David, C. Dollahite, "How Religious Couples Perceive the Influence of God in Their Marriage", *Review of Religious Research*, Vol 48, No 2, P 141-155.

Kahn, Joan. R., & Kathryn. A. London, "Premarital Sex and the Risk of Divorce", *Journal of Marriage and the Family*. No 53, 1991, P 845-855.

Shoemaker, Elizabeth. G, "Human Mate Selection Theory: An Integrated Evolutionary and Social Approach", *Journal of Scientific Psychology*, Fall 2007, P 35-41.

Terry Page, G., J. B. Thomas., with A. R. Marshall, *International Dictionary of Education*. London, Billing and Sons Ltd, 1979.

Archive of SID